Móðir jörð ávarpar Bryan.

(Frh. frá 3. bls.)

hyrninga og Asíu-hesta, einkennilega tegund mjög. Það góða við þessar uppgötvanir hér er það, að þær styðja í öllum atriðum gildi hver annarar. Er því að vísu svo farið, með flestar uppgötvanir, sem vísindin á annað borð viðurkenna, að þær skýra hver aðra, unz svo góður grundvöllur er lagður fyrir einhverri fræðigein, að hægt er að byggja ofan á hann. Uppgötvanir viðvíkjandi uppruna og þroska mannsins eru engin undantekning frá þessari reglu. En því ber ekki að neita, að leitin þar eftir sannleikanum hefir ekki verið neitt barnaleikfang. Jörðin hefir varðveitt þá leyndardóma svo vel, að manni liggur við að halda, að henni hafi hrosið hugur við að birta breysku mannkyninu sögu þess á liðinni tíð.

Hvað á að gera við Nebraskatönnina? Á að tortíma henni, af því að fróðleikur sá, er hún flytur, er ósamhljóða eldri skoðuninni um það, að í þessari heimsálfu hafi aldrei mannapar lifað og leikið sér? Eða á að reyna að fræðast eitthvað frekar af henni um líf fyrirrennara okkar, bæði hér, í Evrópu og Afríku? Á að hætta að leita í fylgsnum jarðar að sönnunum fyrir því, sem vita þarf með vissu um liðna tíð, eða á að halda því áfram — þrátt fyrir erfiðleikana, sem því eru samfara — í von um, að áminning Jobs rætist um það, að því fleiri spurninga sem vér leitum úrlausna á af móður jörð, því fleiri og fullkomnari verði svörin? Vissulega er þekkingin ekki komin svo langt, að við getum gefið upp alla leit eða rekið sannleikann á dyr, eins og gert var í skólunum í Tennessee-ríki, en hýst skoðanir á hleypidómum einum bygðar. Þó ganga megi út frá því sem vísu, að margir, sem engan gaum hafa gefið fundi þessum, líti smá um augum á hann, rýrir það ekki sannanagildi hans í augum þeirra, sem með þann fróðleik kunna að fara. Þó að langt sé frá, að það sannanagildi sé hægt að ákveða nú út í æsar, er ekki þar með sagt, að það, sem dulið er enn, sé neitt ókleifara að ráða, en það sem flestum svipuðum fundum hefir ávalt í fyrstu verið samfara annarsstaðar, t. d. á Spáni, Bretlandi, Frakklandi, Þýzkalandi, Ítalíu, Ungverjalandi Java-eyju og í Efri-Mongólíu.

Þýðing fornleifafunda af þessu tæi, verður ekki á svipstundu vegin eða mæld. Á síðustu tímum voru ýmsir orðnir vonlitlir um, að það ætlaði að reynast satt, að Asía væri vagga mannkynsins. Það hafði við það að styðjast, að í Evrópu hafa meiri fornleifar af og eftir menn fundist, og víðar en annarsstaðar. Saga slíkra uppgötvana má þar heita óslitin, frá því er fyrsta steináhaldið fanst árið 1690, til ársins 1923, er beinagrind af Árignaka (Steinaldarmanni) fanst í nánd við Solutré á Frakklandi. Einn þeirra manna, er þessa skoðun lét uppi nýlega, var mannfræðingurinn dr. Alex Hrdlicka, formaður þjóðmenjasafns Bandaríkjanna. En á því augnabliki, sem alt útlit var fyrir, að Evrópa myndi ræna Asíu heiðrinum af því, að að vera hin forna Eden mannanna, finnast fornleifar áhalda frá eldri steinöld í Kína. Þessi áhöld fundust í dal þeim, er nafn ber af Gulu-ánni, er um hann rennur, og er á landamærum Kína og Suður-Mongólíu. Uppgötvararnir heita Pere Emil Licent, missíóneri í Kína, og Abbe Pierre Teilhard de Chardin, nafntogaður steinaldarfræðingur. Urmull steináhalda hefir verið grafinn þarna úr jörðu, sem ber vott um, að fjöldi manns hafi hafst við á þessum slóðum. Lögun áhaldanna er sagt að beri það með sér, að vera gerð af mönnum á svipuðu menningarstigi og maður sá var á, er bein fundust af við Solutré. Áhöldin í Kína eru því frá Árignakaöldinni, eða seinni hluta eldri steinaldar.

Þessi fyrsti fundur áhalda frá eldri steinöld í Norður-Kína, er því merkilegri og mikilsverðari, sem það er víst, að hann má telja næsta kafla í sögu landsins á undan menningu þeirri, er þar hafði um nokkurt skeið verið kunn, og kend er við yngri steinöldina. Sá er hina yngri steinaldarmenningu uppgötvaði, var Svíi, J. M. Anderson að nafni; var hann í landkönnun í Kína um eitt skeið, en er nú háskólakennari í Stokkhólmi. Þessi nýi fornleifafundur er einnig í samræmi við þá skoðun W. D. Mathews, og þess er þetta ritar, að það muni einhverntíma sannast, að á hásléttum Mið-Asíu hafi vagga mannkynsins staðið. Það er á hálendi, sem maðurinn til forna dafnaði betur og tekur meiri framförum í menningu, en á láglendi eða í skógunum. Það sýnir saga frum-mannflokkanna. Af því virðist mega draga þá ályktun, að þar hafi verið meiri skilyrði fyrir manninn að koma fyrst til sjálfs sín, og þar hafi maðurinn fyrst náð þeim þroska, sem leiddi hann inn á þá braut, er hann hefir síðan farið. Mongólía var hálend alla spendýra-öldina og nokkru fyrir hana. Af ástandi á yfirborði jarðarinnar að dæma, á þeim tímum sem maðurinn kemur fram, virðist því eðlilegt að ætla, að þarna hafi vagga hans staðið. En þessi hugmynd um uppruna mannsins í Asíu, er þó enn auðvitað ekki nema hugmynd, og á það, sem hér er um hana sagt, ekki að skiljast á neinn annan hátt. En sú hugmynd hefir við svo sterkar líkur að styðjast, eftir fundinn í Mongólíu, að þar verður nú haldið áfram að grafa, í von um að sönnun fáist fyrir þessu. Leiðangri þeim, er að því starfar næstu fimm árin, stýrir Roy Chapman Andrews, sem kunnugt er.

Mannshöfuðið er lengi að skapast. Maðurinn er ekki ósjálfrátt kominn þangað, sem hann nú er kominn á framfarabrautinni. Eftir fornleifum þeim að dæma, er fundist hafa, hefir hann þurft að heyja látlausa baráttu til þess í 500,000 ár, að minsta kosti! Baráttan fyrir tilverunni hefir því verið löng og ströng. Og í þeirri baráttu hafa auðvitað andlegu vopnin megnað mestu. En ólíkt því sem á sér stað með önnur vopn, vaxa og styrkjast andlegu vopnin við áreynsluna, en eyðast hvorki né slitna. Fyrir andlegu lífi mannsins dagar einnig mjög snemma, og siðferðishugmyndir og trú á áframhaldandi líf, festir snemma rætur hjá honum. Talsvert löngu seinna kemur trúin á yfirnáttúrlegt afl til sögunnar, og fylgdi því brátt hjátrú, töfrar, og loks — prestar, sem milliliðir eða meðalgangarar urðu milli mannanna og þessa æðra afls.

Þetta, sem sagt var um trúarbrögð, eru nú ekki ágizkanir eða tilgátur einar, eins og þá er þeir Herbert Spencer og John Mason Tyler voru í lok 19. aldar að reyna að gera sér grein fyrir uppruna trúarbragðanna. Vér spyrjum nú móður jörð að þessu, og hún hefir fært oss heim sanninn um hin fornu trúarbrögð. Af fornum verndargripum ýmsum og töfrasmíði úr steini, af greftrunarsiðum, sem oft lýsa svo vel viðkvæmri tilfinning fyrirrennara okkar, af styttum, málverkum og myndaskurði, af skráðum fornum textum, sem nú er góð von um, að senn verði til fulls skildir, má lesa þá sögu. Sumar af þessum fornleifum eru afargamlar, eða gerðar fyrir 50,000 árum; þá er haldið fram, að greftrunarsiðir hafi byrjað. Aðrar eru aftur yngri, eða frá þeim tíma, er nefndur er annað tímabilið í sögu hellabúanna. Sannleikur sá, er þessar fornleifar færa okkur, er með öllu óyggjandi, og hann á og verður að varðveitast. Sá sannleikur getur að ýmsu leyti verið okkur óþægilegur; hann getur valdið truflun og raskað ró ýmsra; hann getur þveitt um koll ýmsum heimspekilegum hugmyndum þessara tíma, sem ekki eru á vísindum bygðar; og hann getur komið í bága við trúarskoðanir manna.. En í augu við þann sannleika verða menn eigi að síður að horfast og færa sér í nyt. Það getur haft talsverða andlega áreynslu í för með sér, vegna hugmynda þeirra, er vaninn hefir alið. En siðferðishugmyndir mannsins og andlegt líf styrkist, en veikist ekki, við þá áreynslu. Barátta mannsins fyrir tilverunni er öllu öðru fremur í þessu fólgin.

Í sambandi við leit þá, sem nú er hafin eftir sannleikanum, viljum vér minna alla Bíldada og Bryana á þessi orð biblíunnar: "Þá svaraði drottinn Job úr stormviðrinu og sagði: Hver er sá sem myrkvar ráðsályktun guðs, með óskynsamlegum orðum? (Job 38: 1. 2). Vill ámælismaðurinn þrátta við hinn Almáttka? Sá, sem sakir ber á guð, svari hann þessu. (Job 40: 2). Og um iðrun Jobs: Hver er sá, sem myrkvar ráðsályktanir guðs í hyggjuleysi? Fyrir því hefi eg talað, án þess að skilja, um hluti, sem mér voru of undursamlegir og eg þekti ekki." (Job. 42: 2, 3).

S. E. íslenzkaði.

———x———

Svefn.

Fyrirlestur fluttur á "Fróns"-fundi af Páli Bjarnarsyni, cand. phil.

Háttvirtu deildungar!

Þegar eg undirgekst eða lofaði að flytja erindi fyrir yður, þó eg sé slíku óvanur, þá ætlaði eg að tala um íslenzkt málfræðisefni; en eins og það efni formaðist fyrir mér, þegar eg fór að hugsa um það, þá treysti eg mér ekki til að gera það efni áhlýðilegt. Í leit eftir öðru umtalsefni, , þótti mér í skammdeginu sem svefninn væri ekki ótilfallið umtalsefni, þegar eg hugsaði til hve væran menn dúra heima, eins og þér vitið, í skammdegis rökkrunum. Um svefn ætla eg þá að tala fyrir yður, ekki til fróðleiks, því eg hefi ekkert um svefninn að segja það, sem ekki er á vitum yðar, heldur vil eg draga nokkra lausa drætti um hann, ef svo má segja. Eg veit vel, að það verður mjög ómerkileg dráttmynd, og er við því búinn, að þér segið mér á eftir, að sumt sé vandregið, annað afdregið, sumt vanti með öllu og aftur annað, sem ekki eigi að vera. Eg mun ekki til þykkju leggja slíka ádeilu, heldur gleðjast með sjálfum mér af hverju einu, er fram kann að koma og mér þykir skýra eða fegra efnið.

Í grískum goðsögnum er frá því sagt, að Prometheus karlinn bað hin ódauðlegu goð að láta mönnunum í té bræður tvo, Blund og Svefn, er þau höfðu í þjónustu sinni. Honum veittist það, en þótt þeir bræður væru goðunum ljúfir í þjónustu sinni, þá urðu þeir mönnunum óstýrilátir, líkt og Eyrbyggja segir um berserkina Halla og Leikni, er Hákon jarl gaf Vermunda mjófa til brautargengis. Varð Blundur mönnum svefn, en Svefn varð þeim dauði, og höfum vér hér skýringu þá, er Grikkir trúðu forðum og létu sér lynda, á skyldleika Svefns og Dauða, og því kölluðu þeir svefninn bróður dauðans. Vér köllum hann og svo, en mun þó þykja nær að segja, að hann kallist svo, af útvortis líkingu þeirra á milli, sem oft kann verða harla mikil, ef kvikşetningarsögur vorar eru allar að marka. Svefninn er hvíldarástand, sem allir verða að njóta að öllum jafnaði einhvern hluta hvers sólarhrings. Svefnleysi leiðir til lífsloka. Það efar enginn maður, en dæmi til þess eru þó ekki hversdagsleg; eg minnist þess eins, að Rómverjar kvöldu Peleus Makedonakonung af dögum með því að banna honum svefn, að því sem í frásögur er fært. Almest mun mega segja, að þriðjungur mannsæfinnar gangi til svefns, en hve minstur svefn megi manni vera að jafnaði hvern sólarhring, er sjálfsagt ekki gott að segja, því lífskjör einstaklinganna einkum aldur, mega mikið um það. Napoleon keisari hinn mikli kvað hafa talið 7 stundir sólarhrings ærinn svefntíma hverjum manni, en sverfa mætti að þeim tíma, þegar mikið lægi við, alt að helmingi, og yfir það fram jafnvel, fáa daga eða stutt tímabil.

Svefninum valda úrgangsefni lífsstarfseminnar eða framleiðslunnar, þegar þeim skarar upp í líffærum skrokksins fyrir ganginn á skrokkstarfinu. Úrgangsskörin er skaðleg líffærunum, hún stillir ganginn á taugfrumnaangakvikinu og deyfir líffærin með þreytutilfinningu, nokkuð áþekt og iðnframleiðsluskörin (surplus production) hefir í för með sér stanz á framleiðslunni, starfleysu (non-employment) verkamanna með hungri, klæðleysi og neyð fyrir þá, og fjölskyldur þeirra. Munurinn er þó sá, að úrgangsskörin er skaðleg, beint eitur fyrir skrokkinn, en iðnframleiðsluskörin er eintóm gæði, fyrir félagið þarflegir munir, er bætt gætu úr allri neyð verkamannanna, ef henni væri varið til þess, eða löglegt væri að verja henni til þess. Þegar svefninn fer að, stundum með geispa og gapi, þá fer stjóri sjálfræðisins undir þiljur, og annar stýrimaður, undirmeðvitundin, heldur ein áfram vaktinni. Svefninn er á kominn, og meðan á honum stendur, hreinsar úrgangsskörina úr líffærum skrokksins um blóð og nýru, svo skrokkinn gerir aftur brattan undir nýja kappsiglingu eða nýja starfhviðu, að sínu leyti eins og er um iðnframleiðsluskörina jafnskjótt og hún er uppétin eða uppeydd á starfleysisbilinu, eða markaðshorfur eru fengnar fyrir hana, er aftur kynt undir kötlunum eða rafstraumunum er veitt á og verkamenn settir til iðju sinnar til að búa til nýja skör.

Svefninn er með ýmsu móti. Hann er langur eða blundur einn, léttur eða þungur, sætur, vær eða óvær, náttúrlegur eða óeiginlegur. Vær og hressandi er svefn verkamanna að afloknu erfiði. Þá vekja varla dunur Þórs né dynkir aðrir. Þeir liggja rótlausir, draumlausir, eins og þeir væru steindauðir. Litur og andardráttur segja einir til, að þeir séu það þó ekki. Það er *stritsins svefn*. Eins sofa börn (þegar þau eru heilbrigð). Þau eyða fyrstu vikum æfinnar að mestu í svefni. Þau vakna til brjósts eða pelans og sofna svo aftur að litilli stundu, eða liggja í vöggunni starandi kviklausum eða kviklitlum augum út í bláinn, eða leika við fingur sér og eru sofnuð fyr en varir. Það má vera skárra erfiðið, sem þau vinna, að dæma eftir svefninum, skárri þrautin fyrir smáu og óstyrku líffærin þeirra, sem þau eru að leysa. Og það er það líka. Það er þrautin að vitkast, að stilla augu til vildrar sjónar, vöðva sjálfræðis til vildra hreyfinga og vildrar samvinnu, og hlust til að nema það, sem að dyrum ber, í stuttu máli, læra að ná tökum á sjálfum sér, hin vandasamasta þraut, erfiðari líklega en nokkurt háskólanám, og geymist jafnvel öllum aldurskeiðum til úrlausnar og næst sjaldan til hlítar. Því segir ekki Páll postuli: Það góða, sem eg vil, það geri eg ekki, en hið vonda, sem eg ekki vil, það geri eg"? Og það er ekki búið þar með fyrir börnunum, þau verða að hlaða "minnisknarrar skut" sinn utan að komandi áhrinum og þeim ráðum, á sjálfum sér, sem þau hafa náð eða numið, flokka hvorttveggja þetta í handhæg kerfi til hagnýtingar, og gerast leikin í að gripa rétt til þeirra, er þörf verður. Það er því engin furða, þó barnssvefninn sé vær eins og stríðsins svefn, og langan þurfa þau með til fullrar hvíldar, svo þau geti numið utanaðkomandi áhrif fullum hvassleika vita sinna og náð næmum deilum á þeim. Ef til vill er annríkið aldrei meira á lífsleiðinni en í bernskunni.

Það er enginn smáræðis lærdómur, sem kallar að börnunum fyrsta áratugian eða hálfan annan, sem sé að ná leikni í að beita vitinu fyrir sig, læra deili á utanaðkomandi áhrinum, nema mál, og af öllu þessu skapa sér þær luhdareinkunnir, er líklega muni bezt gegn komandi tíða áhrinum, þ. e. a. s. leggja grunninn að manngildi sínu. Þessari markverðu vinnu, eða starfi, er þröngt saman á fáein ár, er svefn og vaka má heita að vegi salt hvort á móti öðru, sakir hvíldarþarfa veigalitilla líffæra. Þótt vér ekki teljum í hug vorn nema það eitt, sem móðirin leggur af blíðu og stríðu, af íslenzkri lund og lífshyggindum inn í líffæri barnsins síns, með atlotum sínum, en einkanlega þó með málinu, rómi þess og hreim, þá er það þegar mikið nám fyrir barnið að nema og með sér melta. Og eg er viss um, að stæði það nám oss lifandi fyrir hugskotssjónum, þá mundum vér ekki kasta tungu vorri jafnhugsunarlaust og sumir gera, frá oss og börnunum. Ef oss væri ljóst, hve íslenzk hugsun og persónueinkunnir mást úr hinum innra manni barnsins með tungumissinum, ef vér gætum séð hina moltnu mynd, sem eftir verður, þá mundum vér kostgæfa að halda tungunni við hjá börnunum, svo að þeim varðveittist hinn andlegi ættarsvipur, sem þau hafa þegið af foreldri sínu alveg eins og líkamlegan ættarsvip. Því hverjum þykir sinn fugl fagur.

Eftir því sem þrautin að vitkast léttir og líffærin styrkjast, að sama skapi færir vökuna inn á æfina og rýmir svefninn, svo að unglingum og fulltíða fólki er það lítil eða engin þraut, að leggja í viðlögum heila sólarhringinn í vöku, vaka bæði nótt og dag, t. a. m. við vinnu og síðar skemtun. Á ofanverðri æfinni sækir aftur í hið fyrra horf. Gamalmennum gerir tíðum svefnhöfugt. Líffærin slitin og biluð mega jafnvel ekki við litilfjörlegri vinnu. Úrgangsefnunum skarar þá upp í líffærin og þau sækir svefn; líka þurfa þau langan við, því hreinsan úrgangsskararinnar er treg lokubiluðum hjörtum og hrörnuðum nýrum. Háaldrað fólk þarf svefnsins við í líkum mæli og börn. Það er satt í fleira en einu tilliti, að tvisvar verður gamall maður barn.

Merkilegt er það, hve misjöfn ráð menn hafa á svefni sínum. Flestum er svo farið, að þeir eiga bágt með að ná svefni nema á vanalegum svefntíma, og eiga eins bágt með að snúa svefntíma í vöku. Aftur hafa sumir næstum alger ráð yfir þessu. Svo kvað Hannibal verið hafa, hinn frægi herforingi Púnverja. Það má nærri geta hver orkuauki það er þeim mönnum, er svo er farið. Því jafnvel blundur drykklangur, hvað þá heldur dúr, er hin ágætasta hvíld og gerir mann sem spánnýjan. Margir, sem mestar sögur fara af, hafa átt þessa svefnorku til að bera. Þeim Napoleon mikla, Friðrik II. Prússakonungi, og Miþridates Pontus konungi, sem Rómverjum reyndist svo harður í horn að taka, var það ekki ótítt, að sveipa sig í yfirhöfn sína og fleygja sér niður, hvar sem þeir voru staddir til að taka á sig náðir, þótt ekki væri nema lítil stund, meðan þeir biðu frétta eða þeim var stanz í starfi. Um slíka menn má segja með sanni, að þeir hafi náð tökum á sér. Þótt þeir viti, að stórtíðindi fara í hönd, þá láta þeir sér það ekki fyrir svefni standa. Alexander mikli svaf svo fast morguninn fyrir orustuna við Arabela og Gaugamela, er steypti Persaveldi, að Parmenion liðsforingi varð að fara inn til að vekja hann þrisvar sinnum áður en hann vaknaði. Ekki stóð það heldur Cato yngra fyrir svefni, þótt hann sæi fram á dauða sjálfs sín. Því hann réð af að fyrirfara sjálfum sér í Utica í Afríku, eftir ósigur sinn og hinna rómversku lýðveldissinna. Þess beið hann eins, að fá að vita, hvort félagar hans næðu að komast undan. Hann gerði mann frá sér til þess að verða þess viss, og lagðist til svefns, meðan hann beið, og svaf svo þungum svefni, að hroturnar í honum heyrðust út úr herberginu, sem hann svaf í. Hann var vakinn og látinn vita, að þeim gæfi ekki enn leiði; gerði hann þá annan á stað, og tók síðan á sig náðir með sama móti og áður. Að því má vísu ganga, að svefnorkunni hnigni með líffærunum. Napoleon mikli blundaði væran, eins og hann átti vanda til, nóttina fyrir þriggja-keisara orustuna, til rismála, en honum brást bogalistin sjö árum síðar, þá þremur árum betur en fertugur, við Borodino. Þá náði hann ekki náðum, nóttina fyrir orustuna, sí-spyrjandi hvað tíma liði, hvort þeir væru kyrrir, Rússar, sem höfðu svo oft flæmst undan brýnunni undanfarið, hvort lífvarðarsveitin hefði fengið viðgerning sinn fullan og bauð að auka við hann, og fór jafnvel á fætur til að vita um, hvort því hefði verið gegnt. Áhyggjur og kvíði léku við hann svo grimmann leik, að hann réð sér ekki. Þá er leið á nóttina, tók hann, hrollur, hitaumleitan með þurrahóstakjöltri og óslökkvandi þorsta, og ofan á það þvagtregða, og bráði fyrst af honum, er marskálkur Ney sendi liðsforingja til hans, stundu fyrir rismál, til að biðja leyfis að gera Rússum atlögu, þá fór hann á fætur og gekk út úr tjaldi sínu með þeim hreystiorðum: Nous les tenons enfin (Nú höfum við þá loksins). Oft verður "sveipur í svefni", varð Sturlu Sighvatssyni að orði, er hann vaknaði morguninn fyrir Örlygsstaðabardaga. Ekki hefir svefninn verið honum vær. Var það landráðasamvizkan, sem óróaði svefninn fyrir honum? Það er ekki líklegt. Sturla var líklega svo mikill stjórnmálamaður, að hann sæi það fyrir, að landið mundi undir konung, hvernig sem færi, og hefir líklega þótt lénsýslan eins vel komin hjá sér og þeim Gissuri og Kolbeini. Eg hallast á sveifina með hinum nafnkunna jarðfræðing Dr. Helga Pjeturss, að vont loft í mannfullri baðstofu hafi valdið sveip í svefni í það sinn. Svefnorkuna, eins og allar aðrar orkur, eiga menn undir heilbrigði skrokksins, hvort sem þeir eru miklir menn eða smáir.

Fleiri dæmi mætti tína til upp á *söguleyan svefn*, en eg læt við þessi sitja. Auk náttúrlegs svefns er og margur svefninn til í óeiginlegri merkingu. Vér tölum t. a. m. um svefn náttúrunnar og eigum þá við afspenslu þá í henni, er fylgir þönum þroska og vaxtar urtalífsins, sem mjög svarar til svefnhvíldarinnar. Sá er gangurinn í náttúrunni um flest, að á spönina fylgir afspönin, og lægi manni við að taka undir með hinum annálaða nútízku heimspeking Bergson, að vel væri segjandi, að lífið og efnið væri ekki nema tveir andstæðir straumar, spön og afspön, ef ekki væri svo, að vér erum engu nær um lífið fyrir þann orðaleik. Óðal heimspekinnar virðist vera ekki það, að auka oss sanna þekkingu, heldur gera árangur vísindanna að leiksopp, oss til dægradvala, og víst væri það rangt, að horfa með Bergson til heimspekinnar um úrlausn á því, sem vísindin ekki fá úr leyst eða hafa ekki leyst úr enn sem komið er. En að eg hverfi aftur að svefni náttúru, þá rennur hann skiljanlega af næringarþurð, orsakaðri af óhagstæðri afstöðu jarðmönduls, við lífgjafa alls jarðnesks lífs, sólina.

Þá er það enn ein tegund svefns, að vér segjum um menn, að þeir séu sofandi, þótt þeir séu vakandi. Það er *persónu svefn*, sem vér þá tölum um, og höfum hann um þá, sem oss þykir skorta framtakssemi yfirleitt, en einkum þó til að afla sér þeirra hluta, er horfa sjálfum þeim til þrifnaðar og farsældar, og eignum þeim þó jafnframt orkuna til að afla sér þeirra, ef þeir að eins beittu henni. Hvað veldur slíkum svefni? Ekki getur það verið úrgangsskörin, sem fyr var getið. Kann vera að honum valdi það, að mennirnir séu sjálfir úrgangur. Þó kemur það í bága við trúna á þeim, að þeir hafi orkuna. Það er bágt að segja, hvað veldur. Það er svo misjafnt, það sem manninn spenur. Einn er á þönum eftir þessu, hinn eftir hinu, og þekking vor nær sem engin á þeim fjöðrum eða líffærum, sem orka mannlegum hvötum og athöfnum, þótt vér látum svo um flest óvenjuleg fyrirbrigði af kálfu þeirra líffæra, að þau hljóti að stafa frá öðrum heimi, heimi, sem vér vitum ekki svo mikið um, sem hann sé til. Svona eru gönuskeið vanþekkingarinnar frá háttsemi hins vísindalega raunkönnuðs. Það kann að þykja lítil skýring, en sýnist þó bert, að svefn þessi sé ekki nema það, að mönnunum hafi ekki tekist sem skyldi bernskustarfið, sem oft geymist öðrum aldursskeiðum, að ná tökum á sjálfum sér, svo þeim farist eins og postulanum: hið góða, sem eg vil,